

Heemkundige Kring "de Vrienden van het Ambacht Dudzele"

Heemkundig Museum "de Groene Tente" te Dudzele

HET HOOGHUYSORGEL te Dudzele

Samenstelling: Strubbe Hans
Met dank aan Braet Fernand
[website: Het Hooghuysorgel](http://www.het-hooghuysorgel.nl)

Het ontstaan van het Hooghuys Orgel

Hoe kwam men er nu toe dergelijk orgel te Dudzele te plaatsen? Laten we daarvoor even bladeren in de archieven van de kerkfabriek. Men schrijft 1872.

Tijdens de zitting op de eerste zondag van januari 1872 van de kerkraad onder het voorzitterschap van Dhr Lefief en in tegenwoordigheden van de toenmalige pastoor E.H. Crombez en de overige leden geeft de secretaris voorlezing van het K.B. van 30.11.72 bij welke toelating werd verleend tot het vergroten van de kerk.

De pastoor uit het verlangen dat ter gelegenheid van de vergrotingswerken aan de kerk, ook eens zou gedacht worden aan de bouw van een nieuw orgel. Want: *Zoals de leden van de raad reeds lang weten verkeert het huidige orgel in zulk een slechte toestand dat het onherstelbaar is geworden, en juist goed is om afgebroken te worden.* Hij vraagt de raad zijn voorstel te aanvaarden, wat zij dan ook eenparig doen. Ook op voorstel van de raad wordt de pastoor aangesteld advies in te winnen hoe deze zaak dient aangepakt. Zoals alle pastoors kwijt E.H. Crombez zich voorbeeldig van zijn taak, want tijdens de zitting van de eerste zondag van april 1872 brengt hij verslag uit van de stappen welke hij reeds ondernomen heeft aangaande deze zaak, en vraagt hij de raad nog even om geduld tot de maand juli daar hij dan hoopt met een concreet voorstel voor de dag te komen.

En inderdaad op de zitting van juli 1872 komt de pastoor met volgende voorstel. Na verschillende befaamde artiesten te hebben geraadpleegd heeft hij op hun advies de toenmalige koster-organist Dhr. H. Scherpereel een plan laten opmaken. Dit plan werd naar verschillende orgelmakers gestuurd, en hun schatting was bijna eensluidend: *Het nieuwe orgel zou tussen de ELF à VIJFTIEN duizend frank kosten.* Het is dus te danken aan de toenmalige raad, pastoor en aan het plan van de koster dat wij het nu huidige prachtige instrument bezitten.

Het goedkoopste aanbod kwam van de Brugse orgelmaker LOUIS-BENOIT HOOGHUYS uit BRUGGE. De kerkraad sloot met de kunstenaar een voorlopig contract, welke maar definitief werd wanneer het goedgekeurd en getekend was door de volledige kerkraad. Het contract luidde als volgt:

De ondergetekenden E.H. Pastoor en leden van de kerkfabriek van Dudzele zijn overeengekomen met Dhr. Lodewijk Hooghuys, orgelmaker te Brugge, tot het leveren en plaatsen van een nieuw orgel in de parochiekerk van Dudzele, samengesteld uit de volgende spelen en registers en op de hieronder geschreven voorwaarden:

<i>Groot Orgel</i>	<i>Klein Orgel</i>	<i>Pedaal</i>
<i>Bourdon 16 Bourdon 8 Montre 8 Prestant 4 Flûte 4 Grote nazard 6 Doublette 2 Grosse tierce Larigot * Cornet 6 rang Cymbel 3 Fourniture 4 rang Trompette basse 8 Trompette supérieure 4</i>	<i>Bourdon 8 Dulciana 8 Flûte à cheminée 4 Prestant 4 Nazard 3 Doublette 2 Flûte 1 Vox humana</i>	<i>Contrabasse 16 Flûte ouverte 8 Quinte grosse taille 6 Prestant 4 Fourniture 4 rang Trompette grosse taille</i>
<i>* (welke door de firma Anneessens spijtig genoegd werd vervangen door een gamba 8)</i>		

In het pedaal 27 noten van de hoogste Do tot den derden re mede begrepen. Accouplementsregisters en pedalen voor het mengen der spelen naar het gedacht van den orgelist van Dudzele te schikken.

Algemene bemerking

Al wat in dit bestek niet voorzien is en voor den orgel noodzakelijk is, moet den orgelmaker zonder enige verdere vergoeding leveren en plaatsen. Geen zacht hout mag gebruikt worden, behalve voor de haken van het pedaal, van den blaasbalg en de kas van de blaasbalg.

Alle spelen van groot orgel en positief tellen 56 noten. Ene kas voor groot orgel en positief in wagenschot met ornamenten en beelden, zoals zij getekend staan op het plan door de leden van de kerkraad ondertekend, en ene of twee haken voor het vrije pedaal. Wagenschot, schroevende houtvijzen, leder voor dichtmaking en soupappen enz. ... alles van de beste hoedanigheid. In het binnenste des orgels mag niet enen nagel gebruikt worden. Twee klavieren van ut tot sol. zes en vijftig touchen. De touchen moeten vervaardigt worden van zuiver en droog hard hout. De naturels beplakt met fijn ivoor, de diëzen of verhoogde van zwart ebbenhout.

Mecaniek om de klavieren in gemeensqchap te brengen met de secreten. Het daartoe benodigde hout moet wagenschot zijn van de zuiverstesoort. Het koper van eerste kwaliteit.

Blaasbalg à bascule met reservoir geëvenredigd met het o Al wat in dit bestek niet voorzien is en voor den orgel noodzakelijk is, moet den orgelmaker zonder enige verdere vergoeding leveren en plaatsen. Geen zacht hout mag gebruikt worden, behalve voor de haken van het pedaal, van den blaasbalg en de kas van de blaasbalg. rgel. Een jongen van 8 tot 10 jaar moet hem kunnen blazen. De blaasbalg mag geen

gerucht maken, in de kerk mag hij niet gehoord worden. De balg moet van goed hout (wagenschot) en duurzaam leder (liefst lamsleder) vervaardigd worden.

Registers

De staanders (pivots) moeten van ijzer gemaakt worden. De knoppen van palisander, welke op porcelein de namen van de registers zullen bevatten, alsmede aantekening van voeten of rangen, zoals hierboven aangetekend staat. De klavieren zullen op de zijkant van het orgel geplaatst worden, derwijze dat de organist de linkerarm naar het altaar zal hebben.

De facadepijpen zullen gemaakt worden van zuiver engels tin, en fijn worden gepolierd. Al de overige pijpen van het groot orgel, positief en pedaal ook van engels tin met hoogstens 25% lood daarbij, tenzij deze die in wagenschot moeten zijn. Geen oude stof of oude pijpen mogen herbruikt of erin verwerkt worden. De kerkfabriek behoudt zich het recht een of meer tingieters of schrijnwerkers aan te stellen om het werk en de gebruikte stoffen te doen onderzoeken. De orgelmaker zal zich tijdens de plaatsing moeten ten dienste stellen van de tingieters om hun onderzoek te vergemakkelijken. Het orgel zal gesteld worden in de orgeltoon. Al de pijpen behoorlijk geintoneerd en geegaliseerd. Elk register dient den toon te hebben hem eigen tot zo ver door de kunst vereist. Het orgel moet ook goed gestemd zijn. Het klavier mag geen grote weerstand bieden aan de vingers. Al de pijpen moeten rap spreken. Bijzonder zal de orgelmaker hierin letten op de bourdon 16V, en de registers van het pedaal. De ondergetekende orgelmaker verbindt zich alle hierbovenvermelde werken, zoals zij beschreven zijn, te leveren in de kerk te Dudzele te plaatsen voor de som van TIEN DUIZEND ACHT HONDERD EN TIEN FRANK.

Alle werken zullen voltooid zijn den 1 augustus 1873.

In geval het orgel op dit tijdstip nog niet voltrokken were, zal de orgelmaker voor iederen dag uitstel aan de kerk te Dudzele moeten betalen de som van 5 Frank. De kerkfabriek zal ter haar genoegen eenen of meerdere deskundigen mogen vragen om de bovenvermelde werken goed of af te keuren. in geval die experten met de aannemer niet kunnen overeenkomen bij de overneming van het orgel, zal deze laatste andere kenners mogen bijhalen om gezamenlijk met de eerste het werk tebeoordelen. Indien na het hier besproken onderzoek bleek dat het orgel niet leverbaar is, door grote gebreken, zoals bv. ontberingen van wind in het sekreet of ontsnappingen; of indien het orgel niet vervaardigd ware volgens de hierboven beschreven voorwaarden, zal het aan de kerkfabriek vrijstaan het zeker te weigeren zonder dat de orgelmaker op enige betaling moge aanspraak maken. Indien bij het onderzoek bevonde wierde dat het orgel mindere gebreken had welke geen reden kunnen geven tot een volstrekte afkeuring dan zal de orgelmaker op eigen kosten het werk in regel moeten stellen, alvorens hij enige

aanspraak op betaling kunne maken. De orgelmaker verbindt zich den ouden orgel der kerk van Dudzele over te nemen, mits de somme van vijf honderd franken, af te rekenen van de koopsom van den nieuwen orgel met de haken, tijdens de enen of andere gedeeltelijke betalingen hierna aangehaald; en, dat indien hij of de kerkfabriek dezen orgel zouden kunnen verkopen aan enen meerderen prijs, de overschot moet gestort worden in de kas der kerkfabriek te Dudzele.

Betaling

Bij het tekenen van dit engagement zal de orgelmaker ontvangen de somme van : TWEE DUIZEND FRANKEN. Als de kas van groot orgel, positief en pedaal zal geplaatst zijn de somme van TWEE DUIZEND FRANKEN. Als gans het orgel zal overgenomen en goedgekeurd zijn zal de orgelmaker ontvangen wat nog blijft van de koopsom, behalve 700 frank. Van die 700 frank zal hij ontvangen 500 Frank een jaar na de goedkeuring, en 200 Fr twee jaar na de goedkeuring. De orgelmaker zal in de twee jaar ten minste tweemaal 's jaars (alle zes maanden) het orgel moeten onderzoeken en gans stemmen, wil hij recht hebben op de laatste 700 Fr. Gedurende 3 jaar blijft de orgelmaker verantwoordelijk voor het werk.

Aldus gedaan te Dudzeele den 26 juni 1872.

de orgelmaker: Louis HOOGHUYS

De kerkraad vindt het contract goed en voordelig, en beslist eenparig dat het zelve op zegel geschreven, in dubbel, door alle partijen dient te worden ondertekend. Tot zover het contract. Er was dus uitdrukkelijk in vermeld dat het orgel diende voltooid te zijn op 1 augustus 1873. Daarna vindt men niets meer terug in de archieven over de bouw van het orgel tot tijdens de zitting van eerste zondag van juli 1873 wanneer *DE PASTOOR AAN DE LEDEN VAN DE KERKRAAD LAAT WETEN DAT HET ORGEL ONMOGELIJK zal kunnen geplaatst worden op het bepaalde tijdstip (zijnde 1 augustus) daar het hoogzaal nog niet droog genoeg is om dergelijk gewicht te dragen.* Men dient te weten dat de verbouwingswerken aan de kerk nog bezig waren. Hij verlangde reeds lang ernaar zijn werk te beginnen, maar kan dit niet door bovenvermeld feit.

Men schrijft al 1874, en nog is het orgel niet voltooid. Tijdens de zitting van de 1e zondag van januari 1874 geeft de raad de pastoor de opdracht de orgelmaker te herinneren aan zijn opdracht en geschreven verbintenis. Zonder gevolg echter. Het werk vordert niet. Tijdens de zitting van de 1e zondag van april 1874 geeft de pastoor nogmaals relaas van de door hem ondernomen stappen. Daar er sedert de maand december van vorig jaar geen enkele vooruitgang aangaande de bouw van het orgel viel te bespeuren had de pastoor de orgelmaker via brieven, invloedrijke personen en zelfs persoonlijk aangemaand tot spoed. Doch alles vruchteloos.

Maar eindelijk kwam dan toch het goede nieuws. Tijdens de zitting van de maand juni 1874 kan de pastoor de raad tot zijn grote vreugde en tevredenheid mededelen dat de orgelmaker beloofd heeft dat het orgel zal kunnen ingespeeld worden voor de maand augustus van ditzelfde jaar. De pastoor voegt er evenwel aan toe dat het reeds verrichte werk zeer wel gedaan is. Zo geschiedde en in de maand augustus 1874 dus met een jaar vertraging werd het nieuwe orgel ingewijd en ingespeeld. Ongelukkig weten we niet door wie het werd ingespeeld.

Zo is dus het orgel in onze kerk gekomen.

En zo staat het er nog altijd. Onveranderd in al zijn glorie. Of toch niet? Zoals alles ontsnapt niets of niemand aan de tand des tijds. Zo ook dit orgel niet, welke nu om precies te zijn dit jaar [we schrijven 1985] 111 jaar oud is. Een mooie leeftijd voor zulk een instrument.

Maar zoals u wellicht veronderstelt is er intussen wel wat sleet op gekomen - heel veel zelf, en dient het dringend een verjongingskuur te ondergaan. Maar zoals U weet koken kost geld! en wij hebben niet de nodige fondsen om dit prachtige orgel terug in al zijn glorie te herstellen.

Daarom hebben wij een orgelcomitee opgericht met de bedoeling de nodige fondsen bijeen te krijgen welke nodig zijn om het terug volledig bespeelbaar te maken. En die kosten zijn niet gering. Die worden geschat op +700.000 Fr. MAAR DAN ZAL HET DAN OOK VOLLEDIG IN ORDE ZIJN.

Even vertellen wat reeds werd gedaan:

- Met een 3-tal personen werden al de pijpen uitgenomen en gekuist. Als men weet dat het orgel zo een 3000 pijpen telt, reken maar eens uit wat dit kost aan arbeid. Wel, dit werd gratis gedaan.
- Daarna werden al de gaten in de blaasbalg gedicht met lamsleer, dit werk werd gedaan door P. Livinus van de abdij van Steenbrugge. Ook volledig gratis.
- Gans het orgel werd ingesmeerd tegen de houtmijt.

Dit gebeurde allemaal gratis. Dus reeds voor een 300.000 FR. Daarna werden er nog voor een 180.000 Fr werken aan uitgevoerd zoals het herstellen van kapotte pijpen, het terug openen van al de pijpen van furniture en cornet, het stemmen enz. Nu dient nog de tractuur van de manualen en het voetklavier volledig vernieuwd te worden, alsook het volledig pedaal dient gereinigd en hersteld.

Wij kunnen alles niet vragen aan de stedelijke overheid. Zij staan reeds elk jaar subsidies toe voor het stemmen van het orgel, welke ook al een 25.000 Fr kost. Daarom hopen wij met uw hulp de rest zelf te kunnen bekostigen.

Fernand Braet, lezing gegeven in 1985 (excerpt)